

I grenseland mot Hamarøy

Av Per M. Hjertø

Den så kjente Anders Andersen Lopar født i Sverige i 1787, døde på Storvasseidet i daværende Hamarøy i 1864. Han var første gang gift med Marit Nilsdatter, etter hennes død giftet han seg med Kristine (Stina) Larsdatter fra Sverige og fikk med henne ialt 13 barn, hvorav 5 er født i Sverige og 8 i Steigen og Hamarøy.

Anders Lopar med familie bodde i lang tid på Storvasseidet hvor Anders var ryddnings-mann. Han fikk ryddningsseddel på plassen i 1835. Trolig drev familien med rein både før og etter at de flyttet til Norge i 1830-åra. Som nevnt foran var Anders far til en stor barneflokk som i store deler av århundret satte sitt preg på området. Så overtok:

Tomas Pedersen Gongo

født i Sverige i 1825, sønn av Petter Tomassen Gongo som oppholdt seg på Dyping i Steigen til han døde i 1848.

Tomas (på folkemunne kalt Tåmås) ble i ca. 1852 gift med Bolette Kristina Jonasdatter født i 1829 i Steigen og var datter av Jonas Andersen og Kjersti Nilsdatter. Tomas og Bolette hadde 3 barn i ekteskapet. Slekten Gongo hadde sitt opphav fra Arjeplog/Lycksele-traktene i Sverige, og det var vistnok foreldrene til Tomas som flytta til Norge mens han var liten. Det sies at disse var rikfolk og hadde mye rein med seg da de kom hit.

Tomas og Bolette flyttet til Hamarøy i 1863 for å drive jordbruk i Straumfjordvannet – som nå tilhører Steigen. Familien ble etter noen år mer bofaste og flyttet til Storvasseidet som fastboende, og ved folketellingen i 1865 er de oppført der og drev da et forholdsvis stort jordbruk, i tillegg hadde de 300 rein. Han var da en av de største reineiere i Hamarøy.

I år 1868/69 forlot familien Storvasseidet og flyttet til Storvassbotn – altså i øvre enden av Storvannet. Der ryddet de jord til gårdsbruk som etterhvert ble et omfattende jordbruk med tømret stue og fjøs. Etterhvert trappet de ned sitt tidligere virke slik at de i 1875 bare hadde ca. 50 rein. Tomas og Bolette hadde flere pleiebarn, bl.a. barna til Tomas søster Siri Pedersdatter Gonge. En av Siris barn, Peder Pedersen Lopar, bodde i Storvassbotn i flere år etter at han stifta familie. Han og familien flytta før århundreskifte til Forsan, dermed ble Tomas og Bolette alene igjen i Storvassbotn – på sine gamle dager.

Tomas og Bolette hadde som nevnt 3 barn, nemlig:

Peter født i 1858 – død 1876,

Jonas Peter f. 1861 – død 1868 og

Lucia Kristine f. 1864 – død 1867.

Det berettes at disse barna fikk en tragisk skjebne. Det ene barnet, Lucia, falt som 3-åring fra mors fang og ned i det åpne ildstedet og omkom. Året etter tok faren Tomas etter en jakttur og hengte børsa, som var munnladning, opp i et tre så høyt at barna ikke skulle få tak i den, men da faren var gått inn, klatret imidlertid den ene av guttene, nemlig Peter som var den eldste, opp og fikk tak i børsa. Han fingret med med den og skuddet gikk av og traff broren Jonas som ble drept. Etter ei tid mistet Peter forstanden og døde noen år etter. Tomas var en kjent personlighet i i området, en arbeidssom og rettskaffen kar. I en alder av 82 år gikk Tomas gjennom isen på Storvatnet og druknet.

Anders Pedersen Gongo

født i Folda eller Steigen i ca. 1837 og døde på Storvasseide etter 1931. Anders var bror av Tomas og Siri Pedersdatter. Han var gift med Ellen Maria Pedersdatter i 1856 i Folda (Vinkenes) og de hadde 3 barn:

Amund Peder f. 1879,

Maria Ane f. 1884 og

Inga Ingeberg f. 1886.

Anders kom til Hamarøy fra Folda for å bo hos broren Tomas på Storvasseidet. Her ble han boende størstedelen av livet. Da Tomas flyttet til Storvassbotn m/familien, overtok Anders og Ellen Maria bruket på Storvasseidet. I 1875 bor de i gamle på plassen der, og hadde da et ganske bra jordbruk med hest, 2 kyr, 2 ungdyr, 8 sauer, 6 geiter, og de dyrket poteter og bygg, dessuten hadde de ca. 50 rein. Anders Gongo drev nok reindrift sammen med søsknene Tomas og Siri mens de levde, og han holdt det gående til langt innpå 1900-tallet. Ennå så sent som i 1913 ble han av Hamarøy herredsstyre innvilget rett til å beite i Skottstind reinbeitedistrikt med 200 rein. Da var Anders passert 75 år. Deres yngste datter, Inga, ble gift med Jonas Olsen – sønn av Anna Ottesdatter, Storvassbotn og Ole Kristensen, Nøtnes og ble oppfostret i Storvassbotn. Inga bodde mesteparten av sitt liv i heimgården på Storvasseid som hun overtok etter sine foreldre. I ekteskapet fikk hun 5 barn. Inga med familie flyttet til Saga innenfor Alvenes i 1955, der de overtok et fraflyttet småbruk.

Siri Pedersdatter Gongo – Store Siri kalt

Søster til til forannevnte Tomas og Anders. Stor-Siri var født i Nordfolda i 1831, og døde i Storvassbotn i daværende Hamarøy i 1874.

Stor-Siri var ugift, men hadde allikevel 3 barn, nemlig:

1. Petter Pedersen, Lupar f. 1858. Faren var Peder Andersen Lupar (1835 – 1871).
2. Anna Marie Ottesdatter f. 1867 – far Otte Andersen Lupar.
3. Siri Anna Ottesdatter f. 1870 – Otte Andersen Lupar.

Siri Anna ble gift med Jon Andersen, Musken i Tyssfjord.

Otte Andersen var far til nr. 2 og 3, og var bror til Peder (Peter) Andersen – far til nr. 1.

Stor-Siri ble konfirmert i Hamarøy og kom senere til bror Tomas på Storvasseidet og ble med til Storvassbotn sammen med Tomas og hans familie. Sammen med brødrene hadde hun reindrift med egen reinflokk. Stor-Siri var mor til den legendariske Siri-Petter, hun ble konfirmert i Hamarøy i 1854 og døde i 1874 – 43 år gammel.

Otte, far til hennes to yngste barn, levde hele sitt voksne liv i kjærlighet til Siri, men ble dessverre aldri gift med henne.

Brødrene Tomas og Anders rådde over betydelige landområder fra grensen mot Nordfold v/Lommervatnet, mot Bjørsvik, Hopvatnet og Straunfjordvatnet, Straumfjorden, Forsanvatnet og Rota.

De rydda og dyrka seg brukbare gårdsbruk, mest lagelig og størst jordbruk hadde Tomas og Bolette i Storvassbotn, og sammen med reindriften var disse familier de mest velstående i hele området.

Sluttreplikk

Med en stor honnør berømmer vi dem som har bodd på slike plasser – ensomt og milevis fra naboer – til tider ufremkommelig med dårlig is på vannet og meterhøy fuktig snø i uvær over Malågs karet – da var fremkomsten umulig og beboerne innestengt. Litt bedre å bo på Storvasseidet der en kunne – om enn med stort besvær – komme ned til Lommeren å få hjelp.

Fjellfolkets bruk av dette området – med senere fast bosetning er over – bare tuftene med rester av grunnmurer til stue, fjøs og andre bygninger gir oss en aning om bosetningsmønsteret i fjellheimen på denne tiden – i forrige og langt ut i dette århundre. Tomas og Bolette på sitt gårdsbruk i Storvassbotn ga hus og mat til så mange, også søsteren Stor-Siri som med sine tre barn bodde sammen med bror Tomas m/familie. Anders med familie som drev sitt jordbruk på Storvasseid ga husly og mat til de mange besøkende av fjellfolket og andre farende.

GONGOFOLKET – Tomas, Siri og Anders og Siri-Petter av Lopar / Gongo-slekta fikk ingen utmerkelse eller medalje for sin innsats i fjellheimen. De skulle hatt sin bauta – så la dette være en nekrolog til det aktverdige og strevsomme fjellfolket Gongo / Lopar fra Storvatnet – i grenseland mellom Steigen og Hamarøy.

Kilde:

Hamarøy Historielag / Bygdefolk i området